



TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta umění a architektury



POUSTEVNA

Bakalářská práce

Studijní program: B8208 - Design

Studijní obor: 8206R123 - Design prostředí

Autor práce: **Jakub Tkáč**

Vedoucí práce: MgA. Leona Matějková

Liberec 2016





TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta umění a architektury



HERMITAGE

Bachelor thesis

Study programme: B8208 - Design

Study branch: 8206R123 – Enviromental Design

Author: **Jakub Tkáč**

Supervisor: MgA. Leona Matějková

Liberec 2016



Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL, v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ:

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé práce Mgr. Leoně Matějkové za důležité rady a trpělivé konzultace, které mě v mém vnímání okolního prostředí a jeho souvislostech dovedli dále, než jsem kdy čekal. Poděkování patří i rodině a přátelům za psychickou podporu.

ABSTRAKT:

Cílem bakalářské práce je úprava historického místa dle lidového názvu Barčiny světničky, v Českém ráji, pro potřeby poustevny. Místa, kde člověku umožním odpoutat se od konvenčního svazování společnosti a hodlá zde nalézt prostor, který využije pro čerpání tvůrčí inspirace a životních cílů ve spojení s přírodou. Neudávám, čím poustevna může být a jak přesně by měla fungovat, využívám pouze stávající charakter prostoru a pomocí jednoduchých prvků se ho snažím přeměnit v něco prostého, srozumitelného a současně skrytého před lidmi. Poustevna čeká na příchod toho, pro koho je stvořena a jen s ním dostává jasný smysl.

ABSTRACT:

The aim of the thesis is the adjustment historic site under the popular name Barčiny světničky in the Český ráj region, for the needs of the hermitage. Places where I let the man break away from the conventional bundling the company and intends to find a space here, which utilizes pumping creative inspiration and life goals in conjunction with nature. Indicates that, the hermitage can be and how exactly should work, I use only the existing character of the area and using simple elements strive to transform it into something simple, understandable and at the same time hidden from the people. Hermitage waits for him, for whom it is created, and only with him getting a clear sense.

KLÍČOVÁ SLOVA

Poustevna, Český ráj, příroda, jeskyně, poustevník, Barčiny světničky, pískovec, světlo

KEYWORDS

Hermitage, Czech Paradise, nature, caves, hermit, Barčin parlors, sandstone, light

1 OBSAH

1	Obsah	7
2	Úvod	9
3	Analýza	10
3.1	Poustevník	10
3.1.1	Obecná historie	10
3.2	Svatý Ivan – První český zálesák	11
3.2.1	Životaběh svatého Ivana	11
3.2.2	Svatý Ivan, Ivanité a církve	12
3.3	CHKO Český ráj	14
3.4	Hrad kost	16
3.4.1	Historie hradu	16
3.5	Skalní byt Barušky	17
3.5.1	Historie skalního bytu	17
3.5.2	Technologie stavby	20
3.5.3	Pověst o vzniku skalního bytu.	22
3.6	Přírodní rezervace Údolí Plakánek	23
4	Kontext	25
4.1	Příroda	25
4.1.1	Příroda a životní prostředí	25
4.2	Bydlení v jeskyni	26
4.2.1	Skalní byt ve Lhotce u Mělníka	27

4.2.2	Skalní obydlí v Brhlovcích na Slovensku	27
4.2.3	Skalní obydlí Rozbořenka na Kokořínsku	29
4.3	Poustevníci v Ruské federaci	31
4.4	Skalní hrad Sloup	34
4.5	Františkánští mniši	36
4.5.1	Řehole a způsob života	36
4.5.2	Řehole pro poustevny	37
5	Koncept	38
5.1	Úprava venkovního prostoru	38
5.1.1	Přesun turistické trasy	38
5.1.2	Cesta k poustevně	40
5.2	Vnitřní prostor	43
5.2.1	Odpočívadlo	44
5.2.2	Světlo	46
6	Vizualizace	47
7	Závěr	50
8	Seznam zdrojů	51
9	Seznam obrazových příloh	53
10	Přílohy	55

2 Úvod

Může existovat místo, kde čas nehraje roli? Můžeme se oprostít od všeho, co vlastníme jen pro osobní poznání a očistu? Definovat poustevnu v kontextu jednadvacátého století není jednoduché. Nelze v dnešní době odstranit pouto moderních technologií. Jsme jimi obklopeni při každodenním dění a dokážeme si to bez toho představit?

Mým záměrem je vytvoření útočiště pro člověka, který chce z nějakého důvodu opustit stávající formu žití. Důvody k tomuto činu jsou různorodé. Mohou to být např. osobní problémy, zdravotní stav, nespokojenost se současným stavem společnosti, hledání podnětů a inspirace, duševní rozvoj. Rozpětí těchto situací je velké, a proto musí být úprava místa neutrální a přesto trvalá. Z toho vyplývá, že jediná možnost bytí je navrácení symbiózy s přírodou. Příroda je a vždy bude hlavním elementem pro čerpání tvůrčí inspirace a základní životní energie. Je zdrojem všeho, co je k životu potřeba.

Má cesta k nalezení ideálního místa pro vytvoření poustevny nesla některé kritéria. Jelikož se v rámci omezení zákona o výstavbě v CHKO a NP nedalo uvažovat o výstavbě nového objektu. Navázal jsem na hledání opuštěných v přírodě, které si zanechaly fragmenty, na kterých se dá pracovat. Většina míst byla opuštěna nebo zničena po 2. světové válce a zůstalo po nich pramálo. Moje ideální místo mělo obsahovat nejen zbytky stavení, ze kterého by bylo možné vytvořit úkryt, ale také přístup k vodě nebo pramen v okolí. Našel jsem místo, kterému se říká Barčiny světničky v těsné blízkosti hradu Kost v Českém ráji. Toto místo mě uchvátilo nejen stavem, v jakém se nachází, ale i svým historickým kontextem, který poukazuje na 2 ženy vyhoštěny do nejchudšího obydlí. Přesto dokázali tuto jeskyni pojmout v místo, kde 19 let pobývali.

Nepředurčuji, jak dlouho novodobý poustevník setrvá, jestli to bude měsíc, či 5 let. Zohledňuji tyto parametry hlavně k materiálovému zpracování. V interiéru vybírám dřevo, které má nejlepší vlastnosti pro danou oblast a také kámen pro jeho přirozenou tvrdost, stálost a funkčnost.

3 ANALÝZA

V teoretické části se detailně probírám historickým kontextem poustevníka na českém území. Dále pak geografickému zmapování vybrané části území, kde se poustevna nachází. S reflexí reaguju na podněty, které dané místo vytváří a snažím pro ně najít nejvhodnější způsob zpracování se zachováním respektu k životnímu prostředí.

3.1 POUSTEVNÍK

3.1.1 Obecná historie

Za kořen poustevnictví je považována indická tradice, že se hlava bráhmanské rodiny ve stáří odebrala do ústraní a žila v lese jako poustevník. Poustevnické motivy se objevují i u řeckých pythagorejců (Pythagoras) a stoiků (Diogenes), biblických postav (Eliáš a Elizeus na hoře Karmel, Jan Křtitel, Ježíš 40 dní na poušti, podle tradice dožila život jako poustevnice i Marie Magdalena). Do ústraní odcházeli lidé i z nejrůznějších jiných důvodů než čistě duchovních – před daněmi, trestem, nouzí a podobně. Poustevníci žili v jeskyních nebo v chatrčích postavených vlastníma rukama. Živili se například pěstováním plodin, ručními pracemi, z almužen, v pozdější době i správou náboženských objektů za obživu od vrchnosti.

Počátky křesťanského poustevnictví jsou kladeny do Egypta do 2. poloviny 3. století po Kristu, kde vzniklo asketické hnutí, které vyzývalo muže i ženy k odchodu do ústraní a do pouště, která byla hodnotovým protikladem města, místem sepětí s Bohem, překonávání démonů, odvrácení od světa. V evropském prostředí poušť zastupoval les. Za otce křesťanského poustevnictví jsou pokládáni svatý Pavel Thébský (228–341) a svatý Antonín Veliký (251–356). Pavel Thébský byl do ústraní vyhnán pronásledováním křesťanů, Antonín Veliký pocházel z bohaté a urozené rodiny a po vyslechnutí evangelia se rozhodl vzdát svého majetku a žít v chudobě.¹

¹ Poustevník. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Poustevník>

3.2 SVATÝ IVAN – PRVNÍ ČESKÝ ZÁLESÁK

Mezi Karlštejnem a Berounem stojí ve skalnatém údolí barokní klášter Svatého Jana pod Skalou, zasvěcený Janu Křtiteli. Útroby přilehlého kostela v sobě skrývají jeskyni, v níž podle legendy přebýval v 9. století nejstarší český poustevník, svatý Ivan. Už od nejstarších dob byl vnímán jako obraz přírodního člověka, odevzdaného pustinám a Bohu. Dnes bychom řekli: dávajícího přednost alternativnímu životu.

Legendy, které jsou jedinými zdroji informací o Ivanově životě, představují mýtického poustevníka jako charvátského králevice, syna krále Gestimula a královny Elizabeth.

3.2.1 Životaběh svatého Ivana

Po smrti svého otce odmítl Ivan nastoupit na královský stolec a prchl do lesů. Bloudil pustinami, až za časů knížete Neklana doputoval do údolí Berounky, kde se poblíž hradu Tetína usadil ve skalní sluji, chválil přírodu i vše živé a šířil křesťanství. Pomocníkem v boji s démony mu byl svatý Jan Křtitel, jemuž bylo později místo Ivanovy poustevny zasvěceno. Od Křtitele dostal Ivan také laňku, která jej živila svým mlékem, leč kteréhosi dne ji na lovu poranil kníže Bořivoj, a zraněné zvíře pak panovníka dovedlo až k Ivanově jeskyni.²

Lovci byli zastrašeni podivným zjevem. Ožila v nich vzpomínka na pohanské učení a domnívali se, že tu před nimi stojí lesní duch, divý lesní muž, hejkal. Ale Bořivoj, který z nich byl nejdéle křesťanem, poznal za svých cest ke Svatoplukovi Velikému podobné muže křesťanské víry. Říkalo se jim poustevníci. Odcházel do lesů a do samoty, aby je nikdo nerušil v náboženském rozjímání. Bořivoj poznal, že má před sebou poustevníka, ale vzpomínka na pohanské učení doutnala i v něm. Otázal se proto:

„Kdo jsi, člověk, anebo - “

„Jsem Ivan, služebník boží," odpověděl poustevník.

„Nikdy jsem tě neviděl. Žiješ tu dlouho? A čím se živíš v téhle pustině?"

„Dlouho tu žiji," řekl poustevník, „ale nevyhledávám lidi a lidé nevyhledávají mě. Žívím se tím, co mi poskytne les. Kořínky, bobulemi a bylinkami. Nebesa mi seslala tuto laň, abych se posílil jejím mlékem. A ty, pane, jsi ji málem zabil."

² Katyd. *Katolický deník*. [online]. 01.02.2005 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.katyd.cz/prilohy/svaty-ivan—prvni-cesky-zalesak.html>

Bořivoj pochopil, že před nim stojí muž, který se zřekl světského štěstí, aby se odříkáním přiblížil svému Bohu.

„Odpusť mi, “ řekl poustevníku Ivanovi, „že jsem poranil tvoji laň. Pojd’ se mnou a nebudeš mít nedostatek. Dám ti chléb a teplý oděv a můžeš u mě na hradě žít, jak dlouho budeš chtít. “

„Nepotřebuji ani chléb, ani šaty,“ odpověděl poustevník, „mám jen jedno přání.“

„Splním ti všechno, co jen v mé moci,“ slíbil Bořivoj.

„Moje přání je skromné, “ řekl poustevník Ivan, „přeji si, abys mne ani ty, ani tvoji lidé už nenavštívili. “³

3.2.2 Svatý Ivan, Ivanité a církve

Počátkem 18. století žilo v Čechách značné množství poustevníků, v podstatě nezávislých na církvi. Roku 1732 prosadil pražský arcibiskup Ferdinand hrabě Khünburg jejich sjednocení do jediného bratrstva, které dostalo pevnou řeholi dle stanov papeže Benedikta XIII. Tím se začala psát krátká historie bratrstva ivanitů, kteří kromě poustevnického života obstarávali řadu prací: pečovali o poutní místa i kaple, pracovali jako kostelníci, zvoníci a hrobaři.

Prvním krokem proti ivanitům byl zákaz Marie Terezie přijímat do bratrstva nové členy a definitivní tečku za českými poustevníky udělal roku 1782 patent Josefa II., jímž bylo bratrstvo ivanitů zrušeno a poustevnický život zakázán.

³ Eduard Petiška. *Staré české báje a pověsti I..* Bratislava: Education s.r.o., 2013. EAN 9788087781234.

Zatímco v pravoslavné církvi patří Ivan k uctívaným světcům, vztah katolické církve k prvnímu českému poustevníku je rozporuplný. Ivana nelze přiřadit mezi oficiální světce, ale nelze jej ani ignorovat. Ačkoliv byl Ivan již v nejstarších legendách nazýván „svatý“, nikdy nebyl kanonizován, a to i přesto, že o jeho svatořečení usilovala řada významných osobností: v 17. století pražský arcibiskup Matyáš Ferdinand Sobek z Bilenberka či ve století následujícím svatojanský opat Eugenius Prudík a mnozí další. Zásadním argumentem církve proti Ivanovu svatořečení byly pochyby o jeho skutečné existenci. Nové výsledky antropologického průzkumu ostatků nalezených v kryptě kostela svatého Jana pod Skalou ale dávají za pravdu legendám: kosterní pozůstatky patří muži zralého věku, robustní postavy a - vzhledem k prokázané pseudodně - žijícímu trvale ve vlhkém jeskynním prostředí. Stáří ostatků je možno datovat do 9. až 11. století.⁴

⁴ Katyd. *Katolický deník*. [online]. 01.02.2005 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.katyd.cz/prilohy/svaty-ivan—prvni-cesky-zalesak.html>

3.3 CHKO ČESKÝ RÁJ

Chráněná krajinná oblast Český ráj je nejstarší chráněnou krajinnou oblastí v Česku. Vyhlášena byla roku 1955 a v roce 2002 došlo vládním nařízením k jejímu rozšíření o oblast Maloskalska a Prachovských skal. Zaujímá území o rozloze cca 181,5 km². Při 50letém výročí byl Českému ráji přidělen status Globální geopark UNESCO. CHKO se rozkládá na území tří krajů a čtyř okresů - Královéhradecký kraj (okres Jičín), Liberecký kraj (okresy Semily a Jablonec nad Nisou) a Středočeský kraj (okres Mladá Boleslav). ⁵

Území bylo v průběhu téměř 500 miliónů let trvající historie Země opakovaně dnem jezer a moří, několikrát zde probíhala sopečná činnost. Usazeniny druhohorního moře vytvořily základ dnešních pískovcových skalních měst. Spolu se zdvihy a poklesy obrovských bloků zemské kůry proběhla vrásnění hornin. Na zemský povrch působily přírodní síly - vítr, voda, mráz a slunce. Výsledkem je krajina s divokými skalami, sopkami, řekami, romantickými údolími, lesy, loukami a rybníky. Působením vody pod zemským povrchem vznikly unikátní Bozkovské jeskyně se zajímavými krasovými jevy.

Pestré geologické procesy vytvořily ložiska rud železa, mědi a rtuti, naleziště drahých kamenů, uhlí, stavebního kamene, pokrývačských břidlic, sklářských písků, vápenců, hrnčířských a cihlářských hlín. Zdejší zpracování drahých kamenů patří k nejstarším v Evropě. Zajímavý je i výskyt zkamenělých zbytků rostlin a živočichů. Průměr amonitů, druhohorních hlavonožců, dosahoval až 2 metrů. Na území geoparku se nachází stovky archeologických lokalit. Nejhodnotnější části geoparku leží na území Chráněné krajinné oblasti Český ráj. ⁶

⁵ CHKO Český ráj. Wikipedie. [online]. [2013] [cit. 2016-05-20]. Dostupné

z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Chráněná_krajinná_oblast_Český_ráj

⁶ Geopark Česky ráj. [online]. [2005] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: http://www.geopark-ceskyraj.cz/files/letaky/geo_cz.pdf

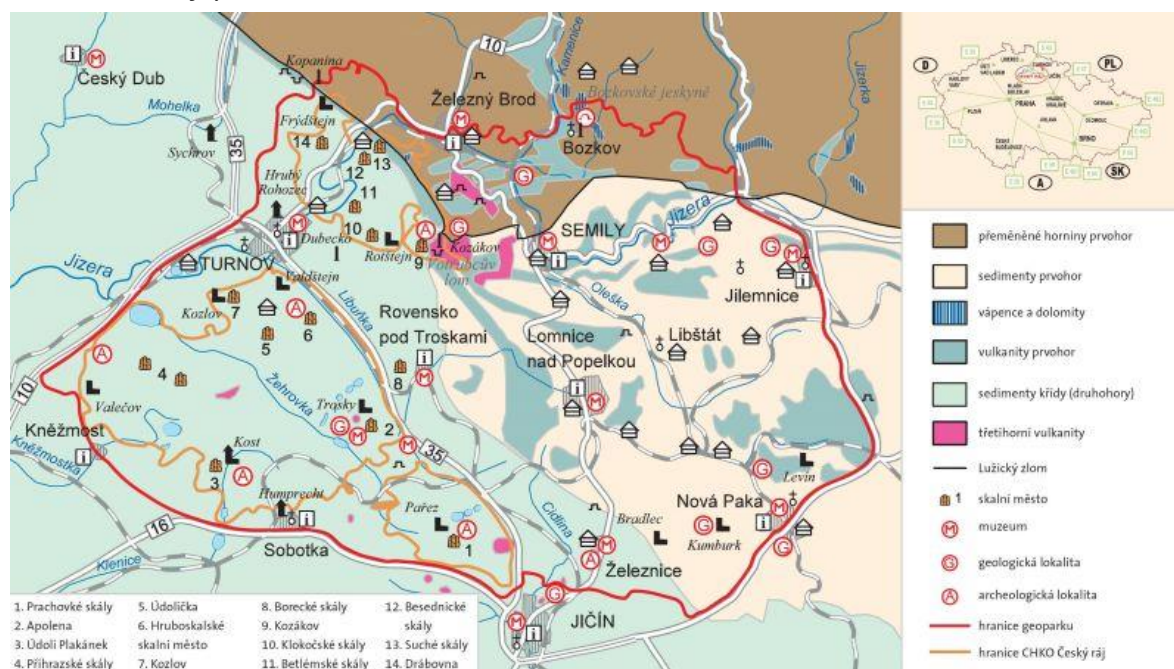
Český ráj vyniká vysokou koncentrací historických a přírodních památek. Samotná krajina je protkaná pískovcovými kaňony a soustavou roklí, vodních rybníků, rašelinišť a pramenů. Vedle přírodních památek je zde velké zastoupení hradů a zámků, zřícenin a statků.

Mezi nejznámější a nejnavštěvovanější památky patří:

Hrady: Valdštejn, Hrubá skála, Valečov, Frýdštejn, Kost, Trosky, Vranov

Zámky: Humprecht, Sychrov, Hrubá skála, Mnichovo Hradiště

„Ráj“ je nemožné vymezit nějakými hranicemi, kolíky či ploty. Lidé si prostor Českého ráje sami ohraničují především citem.⁷



Obrázek 1- Geopark Český ráj

⁷ Geopark Český ráj. CHKO-ČR. [online]. [2005] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: http://www.geopark-ceskyraj.cz/files/letaky/CHKO_cz.pdf

3.4 HRAD KOST

V oblasti, kterou jsem si vybral pro svůj projekt, se nachází Hrad Kost, který je uschován v panoramatu okolní krajiny a zapuštěn do krásného údolí Plakánek. Kost je středověký nejzachovalejší hrad a jeho dokonalá funkční architektonická konstrukce zůstala nezměněna už půl tisíciletí. Založením hradu započalo také osídlení nejbližšího okolí. Začalo se při Kosti rozrůstat s panským sídlem spjaté podhradí.

3.4.1 Historie hradu

Založen Benešem z Vartembergka před r. 1349, byl poté kolem r. 1370 přestavěn Petrem z Vartembergka. Po pánech z Házmburka Kost přešla r. 1497 do držení Šelmberků, za nichž byl hrad výrazněji stavebně upravován. Teprve po roce 1524 hrad rozšířili a renesančně přestavovali Bibrštejnové. Ke konci 16. století pak Lobkovicové dostavěli celou jižní část areálu i s pivovarem. Vévoda Albrecht z Valdštejna pak nechal vystavět sallu terrenu v nádvoří hradu. Po požáru r. 1635 již hrad ztratil obytnou funkci, za Černínů v 17. století byl upraven na sýpku a hospodářské využití. Z prvních fází výstavby se dochovala čtverhranná obytná věž s okoseným nárožím, která je dodnes v sevřené krajině údolí výraznou architektonickou dominantou. Tento zajímavý půdorys byl použit z praktického hlediska, stavitelé jej použili pro ochranu před salvami z děl obléhatelů. Po stěně, která není k nepříteli natočena kolmo, koule sklouzne a nenadělá škodu. Tvrdost středověké hradní architektury je odlehčena pozdější renesanční přestavbou. Celek pak působí jako jedinečný solitér zasazený do krajiny údolí Plakánku, které je tak architektonicky zhodnoceno a dotvořeno ve vzácné shodě krajinného prostředí a díla lidské ruky. Zde jednoznačně došlo k pozitivnímu stavebnímu výkonu uprostřed přírodní krajiny, k jejímu zhodnocení a naplnění.⁸

Okolní krajina hradu je rozdělena třemi rybníky - Bílý, Černý a Labutí, které zastávaly především obranou funkci. V případě obléhání hradu se protržením hráze rybníků okolí hradu změnilo v náročný močálový terén a bylo by o to náročnější se dostat k hradbám.

⁸ Správa CHKO Český ráj. [online]. [2005] [cit. 2016-05-20]. Dostupné

z: <http://ceskyraj.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/krajina/hrady-a-zamky/>

3.5 SKALNÍ BYT BARUŠKY

V rámci charakteru okolního prostředí vznikají v místní architektuře určité zvláštnosti. Lidé žijící v okolí skalnaté krajiny začínají pískovec využívat v blízkosti svých obydlí. Vytesávají otvory do skály hlavně pro uchovávání potravin nebo k ochraně domácích zvířat. Jedna dodnes velice zachovalá vyhloubená jeskyňka u okraje Černého rybníka nese sebou zajímavou historii a stal se z ní také můj hlavní základ pro zpracování mé práce.

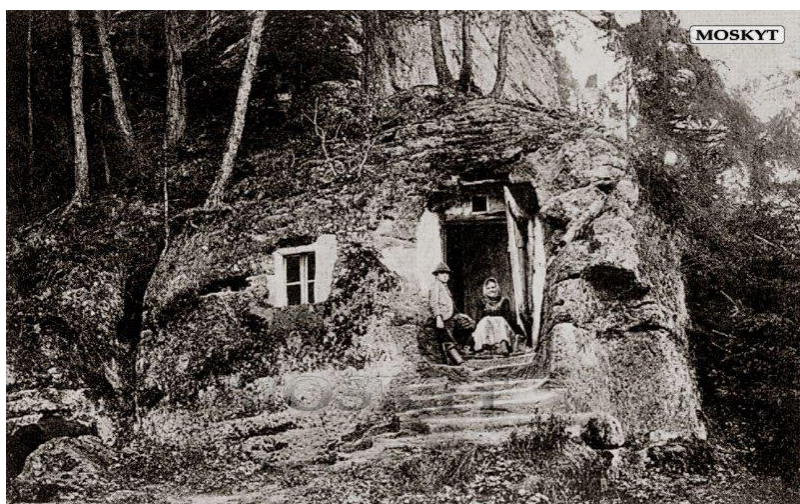
3.5.1 Historie skalního bytu

Není známo, kdo byl prvním obyvatelem Barušek. Neví se ani, kdy byly do skály vyhloubeny. Jisté je, že v roce 1881 se do skalního obydlí na břehu Černého rybníka, na příkaz majitele hradu Flaminia dal Borgo Netolického, nastěhovala vdova po pacholkovi, kterého před smrtí hrabě zaměstnával. V následujícím roce, jí byla přidělena spolubydlící. Tou spolubydlící byla pro změnu vdova po nádvorníkovi, která onemocněla šedým zákallem a s velmi špatným zrakem již nemohla být vrchnosti ničím užitečná. Poloslepá žena se cítila společensky výše postavená a své společníci to občas dávala nepříjemně pocítit. Podle svědectví těch, kteří byt v té době navštívili, obě ženy obývaly protější strany světnice a úzkostlivě dodržovaly „rozdělenou domácnost“. Vdova po pacholkovi obývala část světnice vedle topeniště, spolubydlící pak měla svou postel v protějším koutě poblíž vstupních dveří.

Zatímco stavovsky „výše postavená“ nádvornice si svou část světnice vybavila postelí s kanafasovými peřinami, stolkem, dvěma židlemi, malou almárkou, velkou skříní, truhlou na šaty a zrcátkem, vdova po pacholkovi sedávala ve svém koutě u vlastního stolku se dvěma židlemi, uléhala do postele s mnohem tenčí peřinou a většina věcí se jí musela vejít jen do jedné malé almárky. Obě ženy spolu zpočátku zřejmě příliš dobře nevycházely. Odděleně se stravovaly a striktně dodržovaly rozdělení veškerého osobního majetku. Společně užívaly jen tzv. deputát, který dostávaly od hradního pána. Tvořily ho základní trvanlivé potraviny jako třeba obilí a brambory a také povolení sbírat na panském dříví, houby a lesní plody. Ekonomická situace Barušek, jak se jim říkalo a jak se časem začalo říkat i jejich obydlí, se však zdá se postupně zhoršovala. Roku 1911 už je jejich skalní byt vybaven jen jedním společným stolkem a dvěma židlemi. Skříň, almárky a druhý stolec s židlemi vdovy zřejmě

musely prodat. Nutnost jíst u jednoho stolu však obě ženy možná konečně trochu sblížila. V té době již také černá kuchyně přestala plnit svůj účel a vařilo se v samotné světnici. Ta vybavená sporákem s několika plotnami se tak stala obytnou kuchyní.

Neví se, kdy přesně obě vdovy přestaly skalní byt využívat. Těsně před 1. světovou válkou se však do již uvolněných Barušek nastěhovala početná rodina bezzemka, aby zde přečkala vlastní tíživou sociální situaci. Krátce po válce byl pak skalní byt definitivně opuštěn a stal se již jen němou vzpomínkou na životy svých obyvatel.⁹



Obrázek 2- Historická fotografie skalního bytu



Obrázek 3- Současný stav skalního bytu

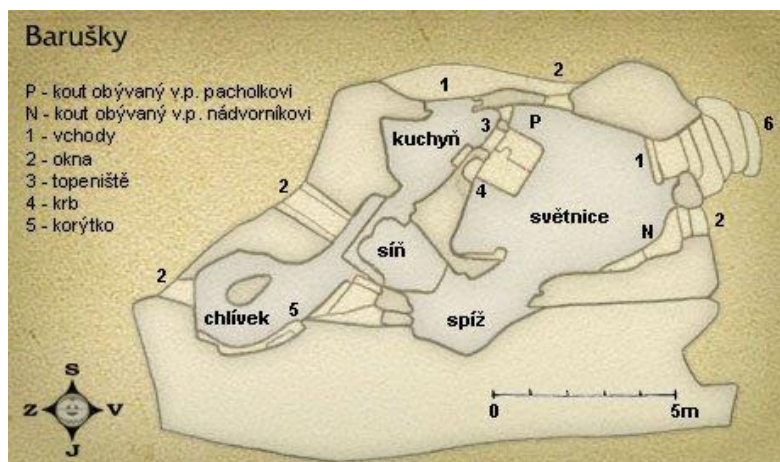
⁹ Moskyt. *Geograficko Badatelský Magazín*. [online]. [2006] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.moskyt.net/skalni-byt-barusky>



Obrázek 4 - Hlavní světnice skalního bytu.



Obrázek 5 - Hlavní světnice skalního bytu, pohled na kost



Obrázek 6 - Půdorys skalního bytu

3.5.2 Technologie stavby

Strop a stěny jsou hrubě sekány špičákem, podlaha prýskána pemrlicí. Přechody mezi stěnami, stropem a podlahou jsou oblé, pravé úhly ani rovnoběžnost stěn nejsou dodržovány. Ostré hrany, kouty, rohy a rovnoběžnost dodržují pouze architektonické detaily: ostění, lavice, police, sokly a součásti dalších zařízení. Ty zpravidla také nesou stopy šalírky či lemovačky. Díky tomu stavba působí, a jak dokládají písemné prameny zřejmě vždy působila, rozporuplným dojmem.

Technologické stopy ukazují, že při stavbě byly užity již od středověku běžné havířské nástroje: špičák (nosáč, dvojnás), železné palice (mlátek, pemrlice), hrotité a ploché dláto (želízko a lemovačka).

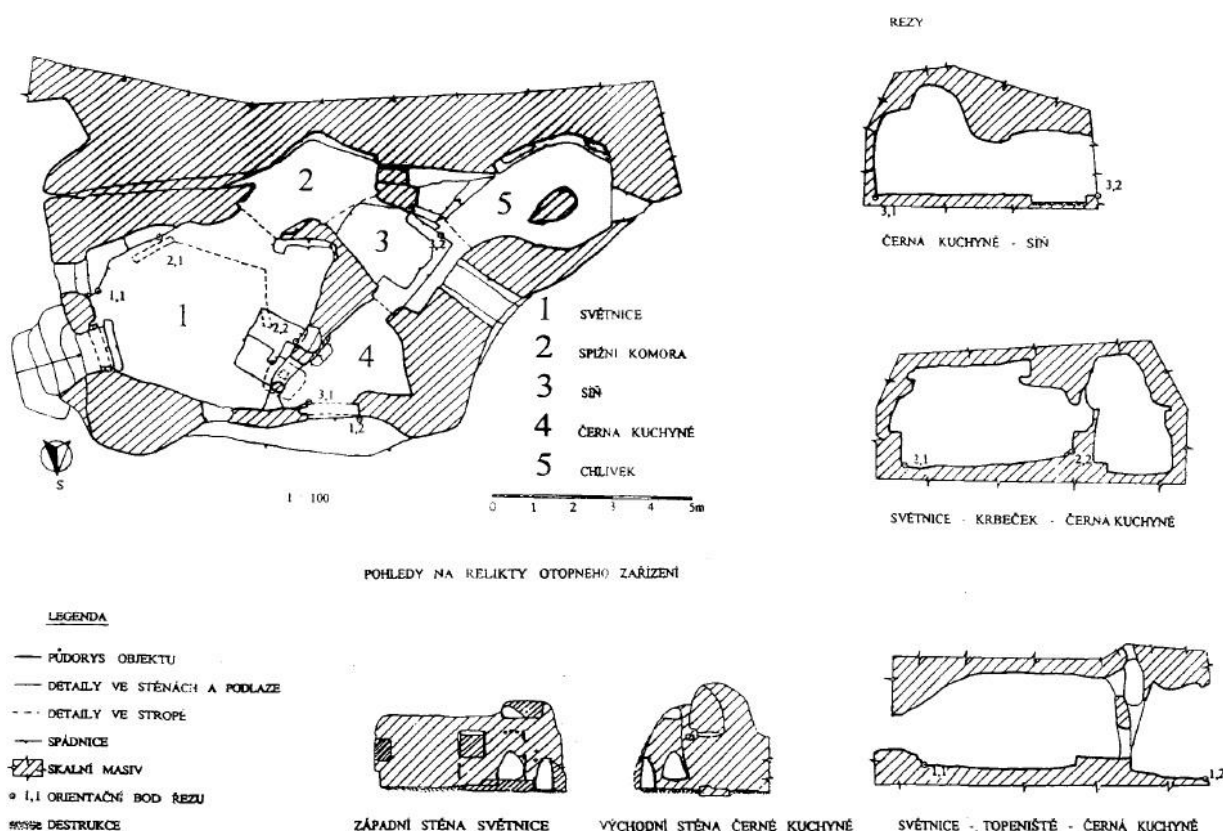
Je zřejmé, že tvůrcem objektu nebyl profesionální kameník, ale poloprofesionální lamač. Lámání stavebního kamene bylo v pískovcových oblastech tradičním doplňkovým zaměstnáním k řemeslu či zemědělské výrobě a jeho znalost byla obecně rozšířená.

K vysekání kozího chlívků bylo také použito špičáku, technologické stopy práce jsou však odlišné. Plochy jsou trhané, šramy neuspořádané. Nejsou dodržovány rohy ani kouty, tvar prostoru je výrazně zoometrický, vysekáný v minimálním užitém objemu. Prostor byl uzavírán závěsovými dveřmi, stojky zárubní byly opřeny do kapes druhotně zahloubených do stropu síně. Uvedenými kvalitami se prostor výrazně odlišuje od ostatní stavby. Ze stratigrafie šramů vyplývá, že prostor chléva byl vysekán později, než sousední prostor síně. Předpokládám, že není ani dílem téhož stavebníka. Síň, chlív ani komora nejsou líčeny, relikty bílení vápenným pačokem lze v interiéru objevit pouze v černé kuchyni a ve světnici. Líčení černé kuchyně je vedeno přes vrstvu sazí a na rozdíl od světnice nerespektuje relikty topenišť. Líčení světnice je v jedné z vrstev tónováno zeleně. V exteriéru byly dle dochované ikonografie líčeny pouze okenní otvory a částečně i vstupní otvor hlavního průčelí.

Dřevěné konstrukce objektu byly převážně tesařskou prací, a to včetně zdvojených vnějších svlakových závěsových dveří s nadpražním světlíkem ve světnici, jednoduchých vnějších svlakových závěsových dveří v černé kuchyni a zřejmě i horních desek sedacích lavic. Pouze křídla okenních výplní byla prací truhlářskou. Vztah typů dřevěných konstrukcí a jejich

užití, zejména právě uzavírání vstupů, svědčí o nižším sociálním prostředí stavby nebo dokonce o změně funkce objektu.

Zajištění lepších tepelně izolačních vlastností dveří vnějšího vstupu východního průčelí, které se projevilo zdvojením křídel, resp. druhotným vložením vnitřní rámové konstrukce s dalším, dovnitř otvíravým křídlem dveří, mohlo být reakcí právě na tuto změnu funkce. Původní uzavírání vnějšího vstupu světnice jednoduchými pravými, vně otvíravými svlakovými závěsovými dveřmi, na které upozorňují dochované relikt, odkazuje spíše k hospodářskému využití objektu.¹⁰



Obrázek 7 - „Barušky“, zaměření objektu (F. Gabriel, K. Podroužek, 1989).

¹⁰Podroužek, Kamil - "Barušky" - lidová architektura v pískovcovém podloží. Podroužek, Kamil. In: Průzkumy památek. = Denkmalforschung. = Historical Monuments' Research & Documentation. Praha : Památkový ústav středních Čech a Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče 4, č. 2, (1997,) s. 57-66.

3.5.3 Pověst o vzniku skalního bytu.

Pověst o vzniku objektu zaznamenal od jedné z jeho tehdejších obyvaterek Karel Václav Rais.

Vdova po nádvorníkovi vypovídá: „*Náš tatík vypravoval, že prý zrovna tadyhle před skálou měl někdy panský pastýř baráček. Zůstával v něm se ženou a s hochem, ale ta žena brzy umřela. Když pak hoch vyrostl, z ničehož nic se chtěl oženit. Táta mu to zle vymlouval: „Nežeň se hochu, jsme tady tak spolu a já ženské znám, stávají se divné pády!“ Ale mladý nedal a přivedl si ženu jako krám. Inu tatík dobře prorokoval, brzy to nedělalo dobrotu. Zkrátka a dobře, bylo to tak, že starý mladé všude překážel, nic se jí na něm nelíbilo, pořád slyšel: „Ale nestůjte - jděte tamhle - pořád se mi pletete - kdybyste nepřekážel!“ To bylo brzy po začátku, ale čím dál to šlo hůř. Co měl tatík dělat, když už pánům sloužit nemohl a vrtnout se neměl kam. Tak si vzpomněl, že tomu pomůže, aby nepřekážel. Začal si milý člověk dlabat díru do skály. Den za dnem pořád dlabal, a když už byla hodná, spával v ní, aby teda v chalupě nepřekážel. A když synovi tatík řekl: „Vidíš, neříkal jsem ti to?“, mladý ani nemukl. A tatík pořád dlabal, až byla světnice hotová, potom ještě dozadu udělal síň, aby se do světnice mohlo druhou stranou, aby nemusel chodit barákem. Zrovna rok prý mu ta práce trvala. Potom, co měl ještě po nebožce zbytečné heble a všecko ostatní nastěhoval do skály a mladé řekl: „Tak vidíte, už jsem vám pomohl, už mám také svoje a přes cestu vám nevzkročím. A vyprávěl náš nebožtík tatínek, že prý starý pastýř druhý den ráno v tom svém zámku ležel mrtev. Ani si po tom dlabání ve skále kale neodpočal.“ (Rais 1895, s. 176).¹¹*

¹¹Podroužek, Kamil - "Barušky" - lidová architektura v pískovcovém podloží. Podroužek, Kamil. In: Průzkumy památek. = Denkmalforschung. = Historical Monuments' Research & Documentation. Praha : Památkový ústav středních Čech a Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče 4, č. 2, (1997,) s. 57-66.

3.6 PŘÍRODNÍ REZERVACE ÚDOLÍ PLAKÁNEK

Skalní byt Barušky a Hrad Kost jsou součástí přírodní rezervace Údolí Plakánek. Údolí se nachází v jižním výběžku Českého ráje v Sobotecké kotlině na hranici jičínského okresu s okresem Mladá Boleslav, má začátek u taktěž turisticky populárního hradu Kost a táhne se podél potoka Klenice v délce asi 2,5 km k osadě Rašovec. Plošně tak údolí zabírá přes 90 hektarů a jeho nadmořská výška postupně klesá z 316 m.n.m. na 265 m.n.m. Díky unikátní skladbě flory a fauny, která je typická pro skalnatá kaňonovitá údolí je Plakánek prohlášen Chráněnou přírodní památkou. Předmětem ochrany je údolí s pískovcovými skalními okraji a věžemi, mokřadními loukami a fragmenty lužních společenstev, suťových lesů, reliktních skalních borů a acidofilních a borových doubrav. Z flory na údolních mokřadech a loukách nalezneme typický úpolín nejvyšší či prsnatec májový, údolí je známé také výskytem silenky dvoudomé. Z fauny se v údolí vyskytuje některá zvláště chráněná zvířena např. čolek horský, skokan štíhlý, ve skalách žije několik druhů netopýrů, z nichž nejvzácnější je asi vrápenec malý. Ptactvo zastupuje typická poštolka obecná nebo krkavec velký.

V údolí ze skal a úbočí vyvěrá několik vydatných pramenů, které napájí potok Klenici. Potok Klenice pak napájí rybník Obora (taktěž Pilský rybník), který nalezneme asi v polovině údolí. Pod jeho hrází lze narazit na stavební pozůstatky vodní pily s náhonem. Nedaleko rybníka Obora do Plakánku ústí hluboká rokle, kterou vyhloubil svými vodami Vesecký potok a k malebné výšce Vesec směřuje i ústí této rokle. Jindy se jí také říká Malý Plakánek a nalezne zde několik lomů na pískovcový kámen případně i zbytky mlýna. Vesecký potok se vlévá do Klenice a vytváří strmý ostroh, na kterém se v minulosti nacházelo hradiště Poráň až z doby bronzové. Naproti hradišti Poráň přes údolí Plakánek v úbočí se našlo mohylové pohřebiště, kam lidé z hradiště pohřbívali své mrtvé. Nedaleko soutoku obou potoků narazíme také na studánku Roubenka, k níž chodíval z nedaleké Sobotky čerpat inspiraci samotný Fráňa Šrámek. U hradu Kost za Bílým rybníkem navazuje na údolí Plakánek Prokopské údolí, které míří k Libošovicím.¹²

¹² Interregion Jičín – křížek krážem regionem. . [online]. [2014] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.interregion.cz/turistika/priroda/udoli/plakanek/plakanek.htm>



Obrázek 8- Přírodní rezervace Údolí Plakánek



Obrázek 9 - Přírodní rezervace Údolí Plakánek - Obora

4 KONTEXT

V kontextu si vybírám témata spojená s charakterem jeskyní stavby v minulosti, která mi mají napomoci porozumět, jak se v těchto prostorech dá žít. Nadále zohledňuji sociologickou stránku člověka, který prchá před společností, nebo je to naopak jeho celoživotní poslání a v neposlední řadě mě zajímá definice pojmů příroda a vztahu člověka k přírodě a životnímu prostředí.

4.1 PŘÍRODA

V běžné řeči se nám zdá, že víme, co říkáme, když vyslovujeme taková slova jako "příroda" nebo "přirozenost". V naprosté všednosti významu je příroda to, kam se jezdí na výlet; to za městem, co je sice poškozené, ale místy ještě zelené. Přírodě škodí vše nepřirozené, tedy technologické, což škodí i nám (naší přirozenosti), přestože jsme ochotni v rámci oné technologie denně pracovat kvůli jejím výsledkům. Proto se občas říká, že jsme přírodě odcizeni. Znamená to, že jsme odcizeni i své přirozenosti? A jaké? Může nápravě naší přirozenosti pomoci správná hygiena (tedy jiná technologie), podobně jako ekologické aktivity (opět jiná technologie) poškozené přírodě?¹³

4.1.1 Příroda a životní prostředí

Přírodou rozumím mimolidský svět spojený především s biosférou. Ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí však nemá smysl vymezovat přírodu prostorově, tedy řešit, jaké místo ještě přírodou je a které už přírodou není. Přírodu chápu jako princip (fenomén), který vystupuje ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí v různých rolích. V oblasti potřeby kontaktu s přírodou prožívá někdo setkání s mimolidským světem na louce a v lese, někomu naopak stačí městský park a záhon tulipánů, jiný uspokojí svou potřebu kontaktu s přírodou pouze v divoké přírodě. Adaptace na přírodní podmínky zohledňuje působení nejen živé a neživé přírody, ale i atmosféry (počasí).

¹³KRATOCHVÍL, Zdeněk. Filosofie živé přírody - 1. část [online]. Glosy.info, 2.říjen 2005. [cit. 30.května 2016]. Dostupné na WWW: <<http://glosy.info/texty/filosofie-zive-prirody-1-cast/>>. ISSN 1214-8857.

Estetický postoj k přírodě se projevuje při setkání s mimolidským světem, který však může být ovlivněn člověkem a zahrnovat i atmosférické jevy (oblíbené západy slunce, podzimní „měkké“ slunce). Také u etického postoje k přírodě vystupuje příroda v trochu jiné roli: etický postoj k přírodě prožíváme především ve vztahu k živé přírodě, jen minimálně s neživou přírodou či atmosférou.

Životní prostředí je všude kolem nás, zahrnuje přírodní i člověkem vytvořený hmotný svět. Ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí se k životnímu prostředí nejvíce váže environmentální vědomí, tedy „ochranářská“ charakteristika – neboť spotřeba surovin, produkce odpadů a znečištění, změny klimatu ovlivňují nejen mimolidský svět, ale i svět lidí. Pokud tedy nechceme věnovat pozornost jen poškozování přírody, ale také například smogu ve městech nebo toxinům v domácnostech, je vhodnější spojit environmentální vědomí s ochranou životního prostředí. Environmentální aspekt má také etický postoj k přírodě, který vytváří bázi pro environmentální vědomí.¹⁴

4.2 BYDLENÍ V JESKYNI

Bydlení v jeskyni má pradávnou historii na celé planetě, základní funkcí bylo místo ukrytu před nepříznivým počasím nebo divokou zvěří. Postupem času lidé začali využívat jeskyni jako místo svého útočiště. V době kdy pokrokem vznikají stavby z cihel a kamenů zůstala jeskyně nejlevnější variantou bydlení. Navíc její geologické vlastnosti, kterými jsou stálá celoroční teplota, a vysoký obsah vlhkosti jí napomáhá k tomu, že se stále využívá k obydlení např. ve Španělsku, Francii, Číně, Indii.

Díky pískovcovým skalním útvarům vznikali i na našem území skalní obydlí. Vybral jsem 2 místa, ve kterých bydlení skončilo co nejpozději, nebo stále probíhá.

¹⁴KRAJHANZL, Jan. Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí. Brno: Lipka, MUNI press, 2014.

4.2.1 Skální byt ve Lhotce u Mělníka

Jedná se o nejdéle trvale osídlený skální byt v ČR. Paní Marie Holubová zde žila dvaosmdesát let až do roku 1982. Byt ukrývá celé hospodářství vytesané do nitra pískovcové skály. Obsahuje hlavní světnici, síň, chlív, sklípek a sýpku v horním patře. Charakteristické bílé nabarvení pískovce vápnem poukazuje na hlavní světnici.

V dnešní době je udržován Regionálním muzeem Mělník. Většina vnitřního vybavení zůstala identická po pí Holubové.



Obrázek 10- Skální byt ve Lhotce u Mělníka

4.2.2 Skální obydlí v Brhlovcích na Slovensku

Patří k významným pozůstatkům lidové architektury v oblasti Trekova. Jejich počet oddělených obydlí je okolo 15. Byly vybudovány chudobnými občany, kteří neměli peníze na stavbu klasických domů, a jeskyně jim poskytla ideální místo pro domov. Výhodou jim byla celoročně stálá teplota okolo 20°C a 90% vlhkost. V pozdější době sloužili k ochraně před nájezdy Turků v 16. a 17. století, kteří útočili na nedaleký Levický hrad. Zajímavostí je také to, že v dnešní době je okolo 5 obydlí stále fungujícím domovem dnes už nechudinských lidí. Vychovávají děti v kultivovaném a naprosto ojedinělém prostředí, které na našem území už nemá období.



Obrázek 11 - Skalní byt v Brhlovcích na Slovensku



Obrázek 12 - Skalní byt v Brhlovcích na Slovensku - studna

4.2.3 Skalní obydlí Rozbořenka na Kokořínsku

V Rozbořence u Březinky žil v roce 1891 vysloužilý dolnoberkovický panský hajný Antonín Rozbořil. Dům měl čp. 26 a nacházel se v bývalém lomu. Po Rozbořilovi tu žila až do roku 1945 rodina zemědělského dělníka Josefa Borna. Rozbořenka byla vystavěna před rokem 1843 a v té době měl dům ještě roubenou světnici. Síň a hospodářská část domu byly zahloubeny ve skále. Josef Born upravil bývalou síň na světnici, vysekal zřejmě i komory na řepu a na brambory.

Trampové na Rozbořenku jezdili od dob opuštění skalních bytů, tedy po válce. V padesátých letech tyto skalní byty, které byly uzamykatelné a obyvatelné, zdevastovala StB. Rozbořenka byla hájovna opuštěná při odsunu. Zbyly jen chlívy, sklep a místnosti ve skále. Vedle Rozbořenky je studna, kam jezdili lidé z vesnice pro vodu, takže tam moc poklid nebyl. Na Rozbořenku se jezdilo pravidelně, ale nikdo se tam trvaleji nezdržoval. Až v roce 1967 trampové místnosti vyčistili, vyzdili krb a vyčistili prostranství pro ohniště.

Někdy na konci 70. let se tato oblast stala evakuačním prostorem pro Mělník a tak se tam vyasfaltovaly cesty a i to byl důvod, proč se na tato místa přestalo jezdit.¹⁵

¹⁵ Toulavci. Toulavci neznačených cest.. [online]. [2011] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.toulavci.com/fotogalerie/trampske-kempy/rozborenka/>



Obrázek 13 - Rozbořenka venkovní pohled

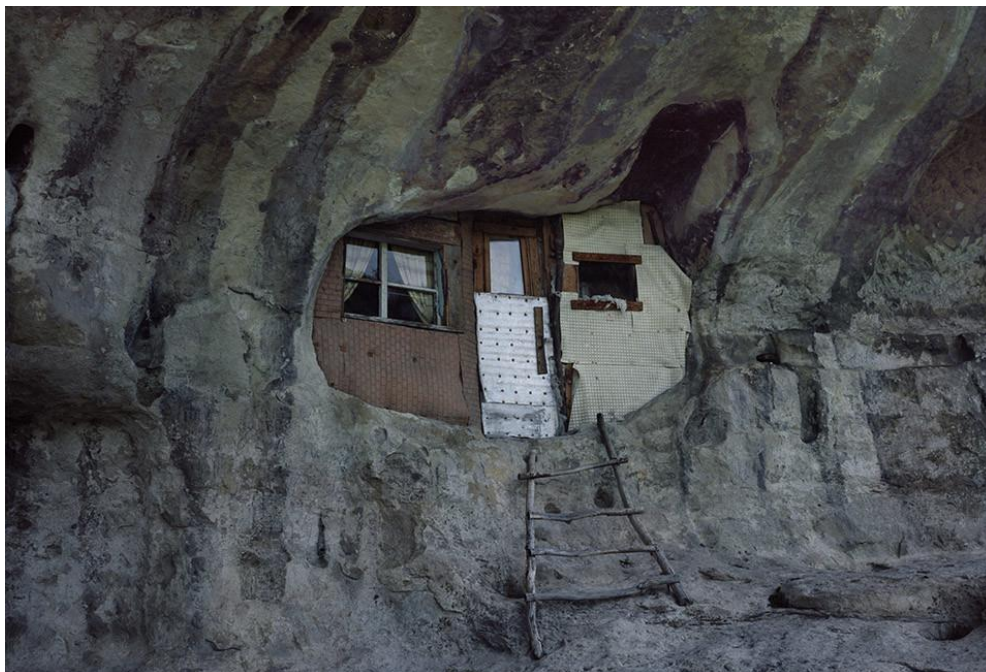


Obrázek 14 - Rozbořenka vnitřní místnost

4.3 POUSTEVNÍCI V RUSKÉ FEDERACI

V roce 2011 ruský fotograf Danila Tkachenko opustil moderní svět k prozkoumání vnitrozemí Ruska a Ukrajiny. Jeho hlavní cíl bylo nalézt poustevníky, kteří nechali společnost za sebou a dali přednost osamělému životu v souladu s okolní krajinou. Fotografie vyústily ve sbírku portrétů, což mu vyneslo první cenu ve World Press Photo 2014. Danila, strávil hledáním lidí 3 roky. *„Nebylo jednoduché se k nim dostat, nejen je najít, ale získat si důvěru pro rozhovor nebo fotografii.“* V několika případech musel ujet dlouhou cestu a ujít i 20km, ale respektoval jejich odmítnutí a musel se vrátit. Setkal se s různými typy lidí. Jak ortodoxními křesťany, tak ateisty či lidi uctívající přírodu. Co je tedy vedlo k tomu, zanechat vše co si současná společnost buduje. V některých případech je to právě ona nespokojenost se současným stavem a fungováním společnosti. Některé z nich dovedly rodinné problémy a osobní bankroty k opuštění svých domovů. Mnozí si uvědomili, že se nedokáží přizpůsobit změnám a extrémně rychlé modernizaci a zůstávají osamoceni už neuvěřitelných 15 až 20 let. U všech zároveň objevil podobné charakteristické vlastnosti. Patří mezi ně práce, ta se stala jejich důležitou součástí každodenního života a to hlavně ve vytváření vlastního domova tesáním do skály nebo stavěním dřevěných domů z materiálu dostupného v lese. *„Jsou šťastní?“* Danilo říká: *„Šťěstí je individuálně posuzováno, ale u nich se zdá, že se naučili žít v harmonii se sebou a se světem kolem nich.“* Velice často také upozoroval změnu v chování k němu, jakožto cizí osobě. *„Jsou hodně jako děti. Jsou-li smutní nebo šťastní, budou všechny emoce sdílet s Vámi, protože nemají obvyklou ochranou masku soukromí, jako lidé žijící v civilizovaném prostředí. Nemají žádné sociální bariéry a jsou po přijetí velmi upřímní a otevření lidé.“* Museli najít neuvěřitelnou odvahu vše zanechat a spolehnout se pouze na sebe bez znalostí prostředí a definovaného cíle. ¹⁶

¹⁶ Vocativ. [online]. [2014] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.vocativ.com/culture/photos/notes-underground-inside-strange-world-russian-hermits/>



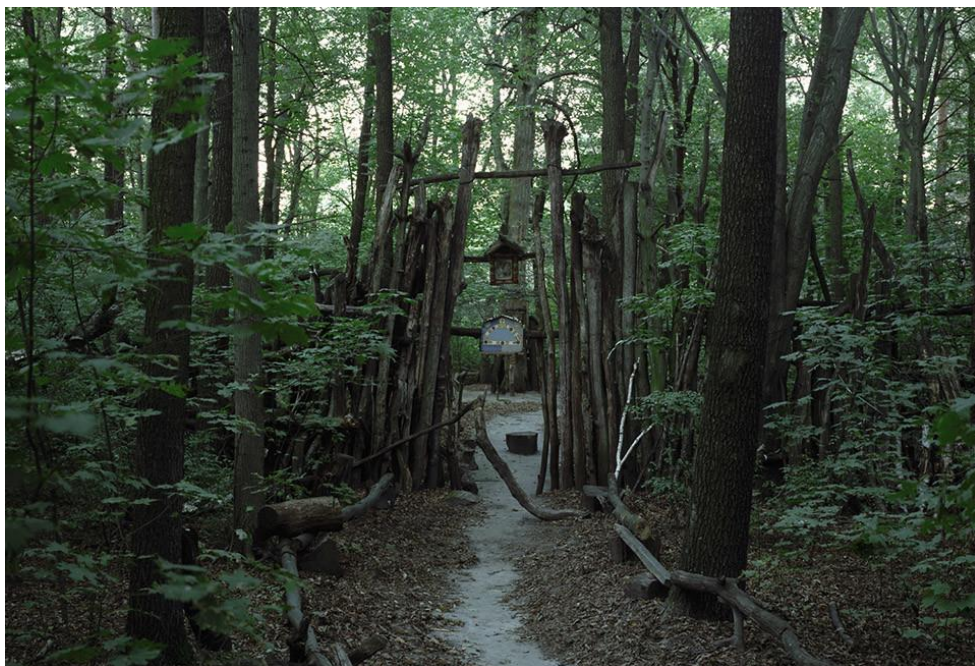
Obrázek 15 - Fotografie Danila Tkachenka – Dům ve skále



Obrázek 16 - Fotografie Danila Tkachenka - Spící muž



Obrázek 17 - Fotografie Danila Tkachenka – Poustevník



Obrázek 18 - Fotografie Danila Tkachenka - Příbytek v přírodě

4.4 SKALNÍ HRAD SLOUP

Po r. 1680 dozrávala představa nového hraběte Ferdinanda Hroznaty, svobodného pána Kokořovce z Kokořova zcela přeměnit opuštěné a zanedbané skalní torzo ve významné poutní místo obsluhované terciáři. Rodina Kokořovců měla v převeliké úctě Svatého Františka z Assisi a podporovala misijní činnost.

Skalní útvar vzbuzující překvapení a údiv, jakoby již vlastnil kvality barokního díla ještě před jeho započítím. Je malebný i monumentální, jeho vertikální vzepjetí kontrastuje s plochým dnem údolí, erozí rozeklaná dynamika stěn s klidnou vodní hladinou. Můžeme tušit, že i původní zdejší středověké, byť nepočetné, skalní interiéry, dříve než přestavbou zanikly, zapůsobily na vnímavého stavitele jako inspirace a impuls. Fascinující je přítomnost dvou plánů: tak jako je osamělá skála svébytným přírodním projevem na pozadí okolní krajiny, tak skála samotná – její horní část – je pozadím pro konečný projev architektonický. V očích pozorovatele pak dochází k optickému součtu obou plánů.¹⁷

Prvními sloupskými poustevníky byli bratr Konstantin, jenž se na Sloupu usídlil roku 1690, a po něm jeho bratr Václav. V roce 1719 se ve skalní cele usadil Jakub Borovanský († 1735). O rok později se spolu s druhým poustevníkem – Antonínem Františkem Höltzlem, truhlářem z Arnultovic, přestěhoval do prostého dřevěného domku s dvěma oddělenými pokoji a dvěma samostatnými vchody. Po sedmnácti letech života v poustevně, vytesané do pískovcové skály, dnes známé jako Samuelova jeskyně, přišel na Sloup roku 1735 poustevník Samuel Görner, výrobce optických čoček, brýlí a později zápalných zrcadel.

¹⁷ Skalní hrad a poustevna, Sloup v Čechách. Hrad Sloup. [online]. [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.hradsloup.cz/historie/od-roku-1680-do-roku-1945/>

Posledním impulsem pro zrod pousteven byla potřeba některých jedinců oprostit se od klášterního společenství. V barokních Cechách se jednalo o terciářské cleny rádu benediktinu, kapucínu, františkánu. Méně pak augustiniánu, pavlánu, popřípadě ivanitu. Bratrstvo ivanitu vzniklo ke cti prvního českého poustevníka sv. Ivana. Příčinou bylo množství volně žijících poustevníků, kteří ve svých poustevnách nežili ctnostným životem a mnohdy přicházeli do sporu jak s církví, tak s obyčejnými lidmi. Pražský arcibiskup Ferdinand Khuenburk získal v roce 1725 povolení od císaře Karla VI. i papeže Klimenta XII. k sjednocení poustevníků v jednu organizaci. Řeholní pravidla bratrstva sepsal Dominik Antonín Stey. Jejich platnost byla duchovní vrchností potvrzena dne 28. dubna 1732. Hábit členů rádu byl hřebíčkové hnědé barvy, se špičatou kápí a škapulířem, v pase přepásán bílým cingulem s růžencem. Poustevníci, kteří řeholi přijali, museli zároveň přijmout jméno jednoho ze svatých otců, vždy při sobě nosit křížek a neopouštět jeskyni bez svolení vrchnosti. Poustevníci, kteří nařízení o sjednocení neuposlechli, mohli být ze své poustevny vyhoštěni. Náplní jejich života byla péče o poutní kostely a kaple (kostelníci, zvoníci, hrobaři), sběr almužen, či ruční práce. V 18. století, kdy se lesní poustevníci ujali správy a ochrany kultovních památek, nechávala poustevny stavět především šlechta, která se zároveň starala o trvalý přísun obživy pro poustevníka. Většinou se jednalo o deputát, drobný peněžní obnos, či kousek pole, na kterém mohli pěstovat obilí. Kromě ochrany památek se poustevníci věnovali přírodnímu lékařství, v době významných svátku pořádali v přírodě pobožnosti s kázáním a zpěvem, či si přivydělávali jako malíři, řezbáři, knihvazači. apod. Po nástupu císaře Josefa II však instituce poustevníku začala zanikat. Dne 12. června 1782 vyšlo císařské nařízení, které předvolávalo všechny poustevníky k vrchnostenským úřadům v doprovodu příslušného faráře. Poustevnický oděv museli přetvořit na oděv světský a ostříhat si vousy. Zároveň s tímto nařízením byly zakázány poutě i hudba při nedělních bohoslužbách. Tím došlo k úplnému zániku poustevnictví v Cechách. Devatenácté století uchovává poustevníka už jen jako postavu romantických literárních děl či divadelních her.

18

¹⁸VOJTÍŠKOVÁ, Marie. Poustevnictví v českém baroku. In Z českého ráje a Podkrkonoší VIII. Bystrá nad Jizerou, 1995.

4.5 FRANTIŠKÁNŠTÍ MNIŠI

Řád menších bratří je jednou z větví františkánů, žebravého řeholního řádu založeného sv. Františkem z Assisi v roce 1209 a později rozděleného na tři větve. K rozdělení řádu došlo kvůli odkazu sv. Františka – chudobě, nepřijímání privilegií, zdůrazňování poustevnictví či spíše působení ve městech a vzdělávání bratrů. Členové řádu se soustředí především na kazatelskou a misijní činnost.

Patrony řádu jsou Panna Maria, sv. František z Assisi, sv. Antonín Paduánský, sv. Bonaventura, sv. František ze Solana .

4.5.1 Řehole a způsob života

Základ františkánské řehole vychází ze společného života a chudoby. Františkáni se snažili žít jako apoštolové s možností přebývání v kláštorech. Františkova řehole byla zaměřena na život podle evangelia a chudobu jak mnichů, tak i klášterů. Pojetí chudoby vytvořilo rozkol mezi mnichy, řád se rozdělil na observanty a konventuály. V letech 1317-1318 rozhodl papež Jan XXII. ve prospěch umírněnější verze řehole a povolil korporativní (společné) vlastnictví. Rozhodnutí papeže pobouřilo množství observantů, kteří se jím odmítli řídit a raději opustili kláštery.

Než byla přijata umírněná řehole, staraly se o finance řádu a kláštera světské osoby přímo spojené se Svatým stolcem. Tyto světské osoby se nazývaly apoštolští syndikové. Byli u každého řádu a jako odměnu mohli obdržet všechna duchovní dobrodiní.

Jedním ze základních prvků františkánské spirituality je fraternita (bratrství), která je podle sv. Františka z Assisi všude tam, kde jsou bratři shromážděni kolem Ježíše. Řád má svoji sekulární (světskou) větev, označovanou jako terciáři.¹⁹

¹⁹ Řád menších bratří. Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. 2001- [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Řád_menších_bratří

4.5.2 Řehole pro poustevny

Svatý František přikládal velkou důležitost poustevnickému prvku svého života, neboť v tichu a samotě sytil svou duši láskou Milovaného. Proto se sám nebo s několika bratřími uchýloval na osamělá místa, kde určitou část roku trávil s Pánem, aby pak z toho, co dostal, dával druhým, když chodil mezi lidmi. Je známo několik takových míst, jako Greccio, Fonte Colombo, La Verna, Poggio Bustone, Carceri a další, kam sv. František rád chodil. Bratry, kteří také milovali ticho prosycené modlitbou, podporoval v jejich touze pobývat s Pánem – dokladem toho je i tato jeho Řehole pro poustevny. Z rukopisné tradice vyplývá, že jistě jde o původní Františkův text, i když nutno říci, že až do nedávné doby také text přehlížený. František v něm dokázal obdivuhodně sloučit poustevnickou samotu s bratrstvím, které je tak typické pro jeho společenství. Nikde v ní nepoužívá slovo „poustevník“, ale mluví o bratřích, kteří žijí v poustevnách. Proto je také vhodnější nazývat tento text řeholí pro poustevny, nikoli pro poustevníky, což je i v souladu s tím, jak bývá nazýván rukopisnou tradicí: O zbožném přebývání v poustevnách, nebo: Jak mají bratři žít v poustevnách. Tato řehole vznikla pravděpodobně v letech 1217-1221.

- 1. Ti, kdo chtějí zbožně přebývat v poustevnách, ať jsou tři nebo nejvýše čtyři bratři. Dva z nich ať jsou matkami a mají dva syny nebo aspoň jednoho.*
- 2. Ti dva, kteří jsou matkami, ať žijí životem Marty a dva synové ať žijí životem Marie. Ať mají uzavřený prostor a v něm ať má každý svou celu, kde by se modlil a spal.*
- 3. Ať se vždy modlí kompletář z toho dne hned po západu slunce; a ať se snaží zachovávat mlčení; ať se modlí své hodinky; ať vstávají na hodinku četby a nejprve hledají Boží království a jeho spravedlnost.*
- 4. Ať se modlí primu v patřičnou dobu a po tercii nemusejí zachovávat mlčení; mohou mluvit a jít ke svým matkám.*
- 5. Pokud budou chtít, mohou od nich prosit almužnu jako malíčci a chudí pro lásku Pána Boha.*

6. *Pak ať se modlí sextu a nonu; nešpory ať se modlí v příslušnou dobu.*
7. *Do uzavřeného prostoru, kde bydlí, ať nedovolí vstoupit žádné osobě ani ať tam nejedí.*
8. *Ti bratři, kteří jsou matkami, ať se snaží držet se zdaleka od každé osoby; a v poslušnosti ke svému ministrovi ať chrání své syny před každou osobou, aby s nimi nikdo nemohl mluvit.*
9. *A tito synové ať nemluví se žádnou jinou osobou, než se svými matkami a se svým ministrem a kustodem, když je s požehnáním Pána Boha budou chtít navštívit.*
10. *Synové ať občas převezmou úlohu matek, jak se jim to navzájem bude jevit jako časově vhodné. Vše, co bylo řečeno výše, ať se snaží horlivě a pečlivě zachovávat.²⁰*

5 KONCEPT

5.1 ÚPRAVA VENKOVNÍHO PROSTORU

Abych zamezil kontaktu turistů s poustevníkem, bylo zapotřebí udělat krajinářské úpravy. Skalní byt se nachází přibližně 350 m od hradu Kost. V přilehající blízkosti Černého rybníku.

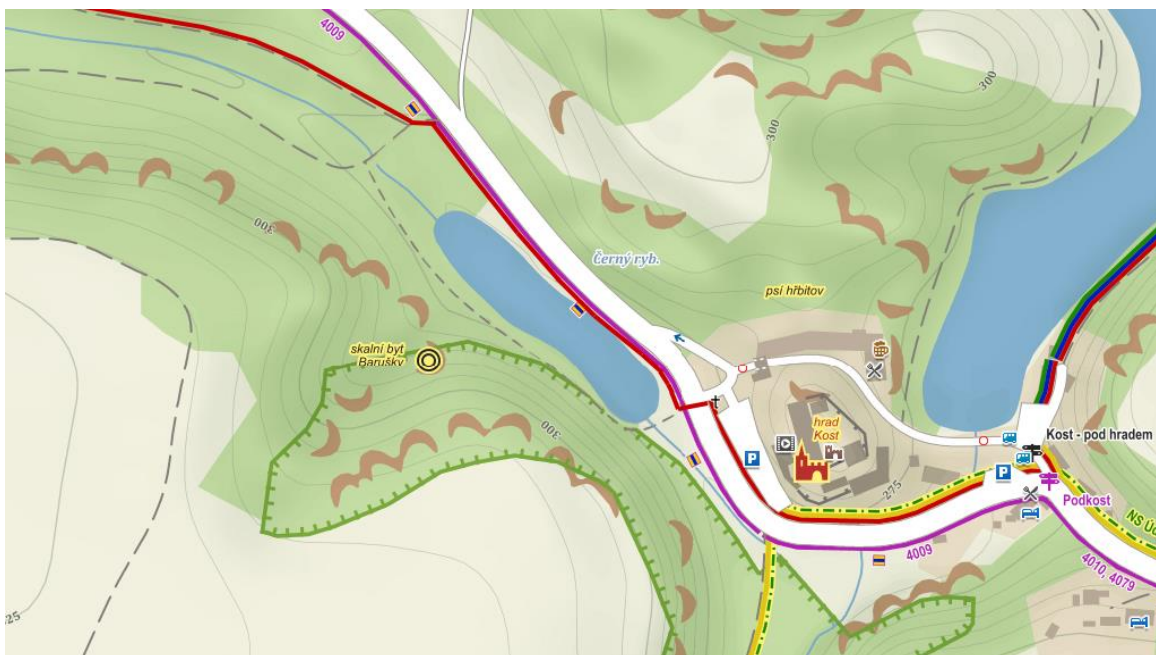
5.1.1 Přesun turistické trasy

Okolo skalního bytu vede červeně značená turistická trasa. V návrhu uvažuji o přesunu úseku cca 336 m této trasy na sousedící příjezdovou cestu k hradu Kost, která je i současně cyklotrasou s označením 4009. Považuji to za přípustný zásah do současného stavu značení, nejedná se totiž o úplné zrušení spojitosti trasy, pouze o jeho vyklonění mimo poustevnu.

²⁰Františkánské prameny. Prameny – kapucíni. [online]. [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://prameny.kapucini.cz/subdom/prameny/index.php/rehole-a-zaveti/rehole-pro-poustevny>



Obrázek 19 - Turistická mapa uzemí hradu Kost



Obrázek 20 - Schéma úpravy turistické trasy

5.1.2 Cesta k poustevně

Úpravou turistické trasy bohužel nemohu zamezit zvědavosti turistů a toho, že nevstoupí na vyšlapanou stezku k poustevně. Mým záměrem je vytvoření barikády, či překážky, která by to splňovala a to s pomocí využití přírodního materiálu abych nenarušil pospolitost, která v místě současně panuje. Tak jako zásah nemůže být razantní, pouze smyslový, vnímající. Navození jakéhosi pocitu nebezpečí, kdy člověka jeho instinkt odradí tuto překážku absolvovat. Na druhou stranu však bariéra nesmí být neprůchodná, samotný poustevník cestou projít musí, jen on je odhodlán to absolvovat a dostat se k poustevnímu prostoru, kde už bude osamocen a chráněn svírajícími se skalami a přiléhajícím rašelinovým rybníkem. Ten je mým hlavním prostředkem pro samotnou bariéru.

Voda je živel a nese si dvě tváře. První je její naprostá nezbytnost pro existenci života na Zemi. Jakýkoliv organismus na planetě je na ni závislý. Voda se dokáže proměnit ve 3 skupenství, 3 polohy, ve kterých se chová naprosto odlišně a v každé z nich plní jinou funkci. V tom vidím i její kouzlo, jde prvek, který nedokážeme moc dobře ovládat. Ačkoliv známe všechny principy jejích změny, nejsme schopni ji v přírodě ovlivnit. To je její druhá stránka, ta její síla. Dokáže jak život vytvářet, tak ho také brát, proto z ní ze všech 4 živlů cítíme největší respekt. Vzduch a zemi bereme jako něco stálého, něco co se mění pouze v malém rozsahu a my na to dokážeme včas reagovat. Voda má svůj koloběh a neustále v něm rotuje.

V přírodě se z ní stává přirozená překážka, pokud se zaměřím na malé měřítko, tak jsou to právě řeky, rybníky, jezera. Stavíme mosty, lodě, hráze abychom jí mohli překonat suchou nohou. V tomto se stala mou inspirací a nenásilné úpravě stezky.

V těsné blízkosti poustevny obklopuje Černý rybník, který svůj název získal pomocí typické tmavé barvy. Tu získává z přitékajících pramenů rašeliníku. V letních a teplých obdobích je rybník doslova porostlý zeleným kobercem a tím si také vytváří větší respekt, jelikož nevidíme co se pod ním děje, jak je hluboký a neopovážíme se do něj vstoupit.

Rašeliníště jsou místa vzniku a výskytu rašeliny. Jedná se o bažinný ekosystém, který je trvale zamokřen pramenitou nebo dešťovou vodou, se značnou produkcí rostlinné biomasy, která se v důsledku zamokření a nepříznivých podmínek nedostatečně a dlouho

rozkládá. V rašeliništi dochází k hromadění rostlinné organické hmoty. Odumřelé části rostlinného společenstva se shromažďují a ve spodních vrstvách, bez přístupu vzduchu, se přetvářejí na rašelinu.²¹

V mém projektu se věnuji úpravě přibližně 110m stezky mezi rybníkem a pískovcovými skalami. Vodu využiju v její přirozené formě a to vytvoření kanálků a průtoků až k napojení na skálu. Jako žíly proplétající se u povrchu kůže a prokrvující všechny důležité místa pro správnou funkci – tedy pro růst rostlin. V zemi vytvořím zářezy, do kterých se voda vlívá, a z konstantního povrchu se stanou ostrůvky. Přírodní nášlapy, které budou špatně rozeznatelné, jelikož si z nich příroda udělá místo pro růst travin. Spolu s živým povrchem rybníku se z toho stává nepřístupný terén, který není vhodný pro průchod. Avšak jeho pevné plochy umožňují přechod, pouze lidem, kteří mají vůli přírodní most překonat.

²¹ Rašeliniště. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Rašeliniště>



Obrázek 21 - Stezka k poustevně - současný stav



Obrázek 22 - Stezka k poustevně - pohled na Kost

5.2 VNITŘNÍ PROSTOR

V jeskyni v minulosti pobývaly 2 ženy a prostor byl rozdělen na hlavní světnici, spíž, síň, černou kuchyni s topeništěm a nejdále vyhloubený byl chlívek pro chovná zvířata. Jelikož poustevník bude sám, je pro mě nejdůležitější prostor hlavní světnice. Neměním dispozice stávající místností, využívám pouze jejich surový stav pro mé vložené intervence.

Místo má vyjadřovat jednoduchost, trvanlivost a nenavazovat na současné standardy bydlení. Nepřemýšlím o vybavenosti nábytkem, ale prostor musí posloužit, jako meditační plocha, ve které si každý najde vlastní kout podle vlastního pocitu.

Jako základní úpravu považuji utěsnění otvorů vůči klimatickým vlivům, výmalbu vápenným nátěrem, který se dá ještě na zdech jeskyně objevit. Vápno díky své vysoké hladině pH vytváří pro plíseň nepříznivé prostředí a je také přírodním barvivem, které má perfektní přilnavost pro minerální povrchy. Avšak vápno nepoužívám v celoplošné vnitřní výmalbě, pouze v místech, které předurčuji pro odklad nebo uchovávání jídla. Historie se vepsala do zdí jeskyně, její struktura je výjimečná a nerad bych tuto podstatu zastínil. Samotný kontrast surové zdi a bílých míst vytváří společné pouto.

Mezi základní potřeby člověka definuji teplo a vodu. V jeskyni se v letních obdobích udržuje teplota okolo 12 stupňů celsia. U historických dokladů je známo, že pokud se ve skalních bytech vařilo a peklo v kamnech, byla zde celoroční teplota okolo 20 stupňů. Díky množstvím otvorů, které sloužili jako výdechy, či okna, není zde problém zapálení ohniště, kdy dým bude stoupat komínovým efektem a díky skále, jako výbornému izolantu, se teplo uchová uvnitř. Využití chlévu a přebytečných prostor navrhuji pro úschovnu dřeva a surovin. Přísun vody je pro poustevníka velmi důležitý. V těsné blízkosti poustevny jsou pozůstatky dvora Zájezd z 19. století stojící na vrcholu skal. Z trosek zůstaly pouze 3 pilíře tyčící se na skále nad poustevnou, které původně nesly dřevěnou stavbu. Pod ní byla vybudována studna, kde lidé mohli čerpat vodu. Studna je v dnešní době do poloviny zasypaná nánosem hlíny a listí, využívám jí však pro potřeby poustevníka a dochází zde ke zpětnému vyčištění a prohloubení až k hladině vody. Tímto zajišťuji přísun pitné vody v bezprostřední blízkosti poustevny.

Mým hlavním vkladem do úpravy vnitřního prostoru je umístění objektu, který má nést všechny základní funkce obydlí a práce se světlem, jenž je symbolicky spjato s očistou.

5.2.1 Odpočívadlo

Má být sochou, totemem a přesto být maximálně využitelný jako základní kus nábytku. Tímto jsem si na začátku definoval samotnou strukturu objektu. Člověk pro bydlení potřebuje 3 kusy nábytku a to postel, stůl a židli. Ty to 3 prvky považuji za naprostý základ v bydlení.

Aneb podle písně Josefa Zímy a Jiřího Suchého – Dáme si do bytu:

„Dáme si do bytu do bytu dáme si vázu

do vázy kytici, pod vázu stůl.

A ke stolu židli, kdo židli má bydlí,

každý kdo bydlí má starostí půl.“

Mým cílem bylo propojit tyto 3 prvky k vytvoření 1 celku, který bude splňovat veškerou funkci. Poustevníkovi nechci deklarovat přesný princip, kde si má sednout, spát nebo pracovat, nabízím mu strukturu, která v sobě ukrývá všechny tři způsoby, ale hlavním podílem bude jeho smyslnost a instinkt, který mu řekne jak s objektem naložit.

Při hledání tvaru jsem se pídil po minimu. Na jak velké posteli se dá přespát, nebo kolik místa nám stačí pro sednutí. Postel jsem vzal jako nosnou část, jelikož zabírá největší plochu. Hledání nejen historických kontextů mi pomohlo k formování velikosti a materiálu, ze kterého se dá posezení vytvořit. Během americké revoluční války v roce 1777 v táboře Valley Forge spal George Washington na posteli, která byla vyrobena ze tří jednoduchých skládacích stoliček, které mohou být spojeny dohromady. Mezi rámem byla napnutá plátěná textilie a celková velikosti činila 60x183 cm.²² Také američtí vojáci za druhé světové války používali skládací lehátka z jednoduché kovové konstrukce, spojena plátnem. Jejich rozměr činil okolo 200x65x40cm. Tyto informace využívám k udání minimálních rozměrů postele.

Vycházím ze základního prvku, kterým je kmen stromu. Ten upravuji výřezy s návazností na proporce člověka. Vyřezávání dřeva mi vytváří plochy pro spaní, sezení a opěru pro práci. Výsledný tvar připomíná výkřut desky z kmene, kdy jedna strana slouží ke spánku a svislá část k posezení a místa pro odložení menšího předmětu. Jednoduché pootočení ploché formy vytváří dynamický tvar a následně mění jeho intuitivní přístup. Vymezuje 2 protipóly, které jsou přirozeně spojeny, ale každý přebírá svou funkci, jelikož jejich tvar dovoluje buď sedět, nebo ležet.

Zároveň musí být odpočívadlo zpracováno tak, aby vydrželo velmi dlouhou dobu používání. Taktéž jeho setrvání v objektu musí být podníceno prvky, jako je váha a velikost, aby došlo k problematickému odstranění samotným poustevníkem.

Jako materiál použiji dubové dřevo, které má nejstabilnější strukturu dřeva co se týká tvrdosti, pevnosti a trvanlivosti. Dá se výborně opracovávat a formovat. Nejlépe odolává střídání vlhkého a suchého prostředí. Jedná se o nejpoužívanější druh dřeva v nábytkářství. Velikost základní desky v rozvinutém stavu je 3750mm. Rozdělení na bloky udává rozměr pro spánek 2000mm, rotace 900mm odkládací prostor 350mm a sedací část 500mm.

²² New York Historical Society Museum & Library. *Nyhistory*. [online]. [2009] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.nyhistory.org/george-washington/s-valley-forge-camp-bed>

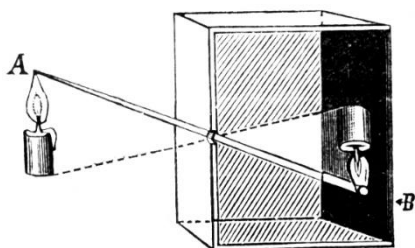
5.2.2 Světlo

„Světlo je krásné samo o sobě, neboť jeho přirozenost je prostá a pojímá do sebe všechny věci. Proto je také nejvíce jednotné a vyvážené v poměru k sobě samému, a to díky shodě založené na rovnosti: krása je totiž shoda proporcí.“²³

Světlo se objevuje ve stvoření světa střídavě s temnotou a vytváří tak v dějinách spásy cosi jako ustavičný konflikt spočívající v soupeření světla s temnotou a života se smrtí. Od světla Stvořitele objevujícího se na počátku světa přechází Písmo svaté k temnotě, která symbolizuje smrt, aby nakonec ukázalo Krista, vítěze nad temnotou, jehož světlo nikdy neskončí.²⁴

Jeskyně je temným místem, které se skrývá před okolním světem a její vnitřní duše nemá být odhalena. Je ovšem důležité přivést paprsky světla do místa, které nemá za úkol ukrývat se, ale vyjadřovat energii a otevřenost. Začal jsem přemýšlet, jak změnit paprsky světla, které procházejí stávajícími okny, aby vytvořili něco unikátního ve vnitřním prostoru. Velice mě zaujal princip camery obscury, kdy světlo z vnější scény procházející malým otvorem do vnitřního prostoru dopadá na protilehlou stěnu, avšak v horizontálně převráceném obrazu. Se zmenšujícím se otvorem je obraz ostřejší, ale zároveň se snižuje jeho jas.

Využívám tento princip v hlavní světnici, kde se nachází průduch ve stropu vytesaný do skály. Když byl skalní byt obýván, byl tento průduch využit jako komín od kamen.



Obrázek 23 - Camera obscura

Pomocí zakrytí otvorů oken a vytvoření dírký společně s čočkou přináším dovnitř obraz oblohy, která dopadá na zem. Nebe symbolizující vzduch, vesmír a nadpozemský život, jenž je jako symbol součástí každé očisty. Vytváří harmonii a do temnoty vnáší život. Jejich převrácený obraz také značí podstatu poustevníka, jenž se stal na chvíli opakem společnosti.

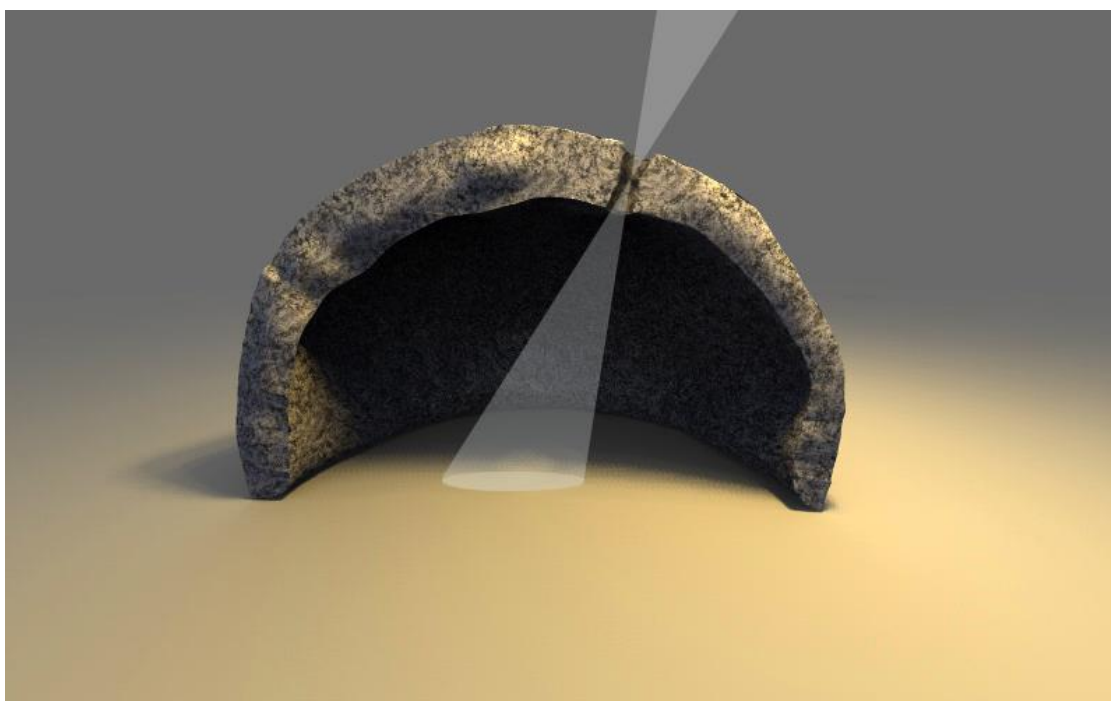
²³ ECO, Umberto. Umění a krása ve středověké estetice. 2. vyd. Praha: Argo, 2007

²⁴ Bosé karmelitky – Karmel sv. Josefa. *Bosé karmelitky*. [online]. [2010] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/sv-jan-od-krize/symbolika-svetla-a-tmy-ve-sjednoceni-cloveka-s-bohem-u-sv-jana-od-krize/>

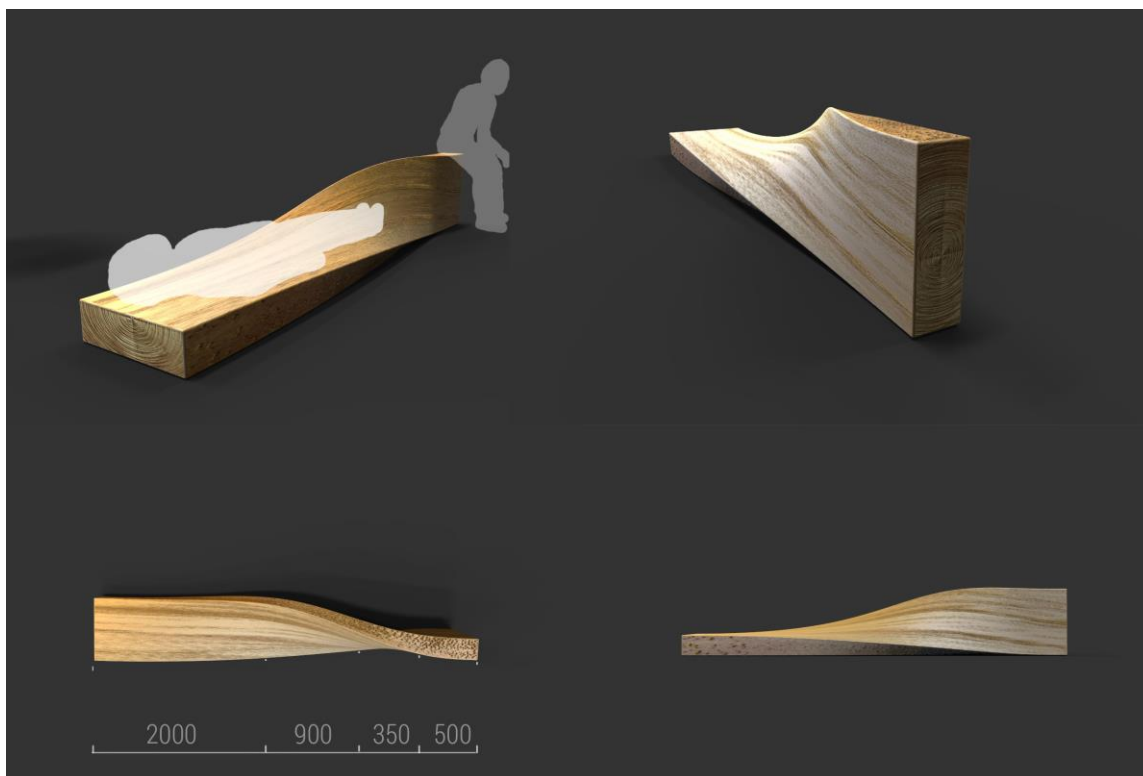
6 VIZUALIZACE



Obrázek 24 - Vnitřní prostor poustevny



Obrázek 25 - Princip zachytávání obrazu



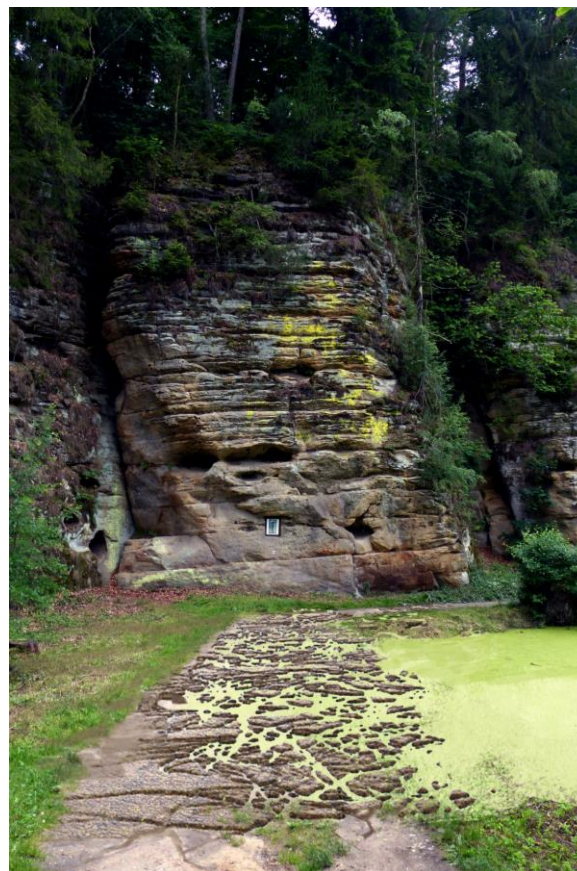
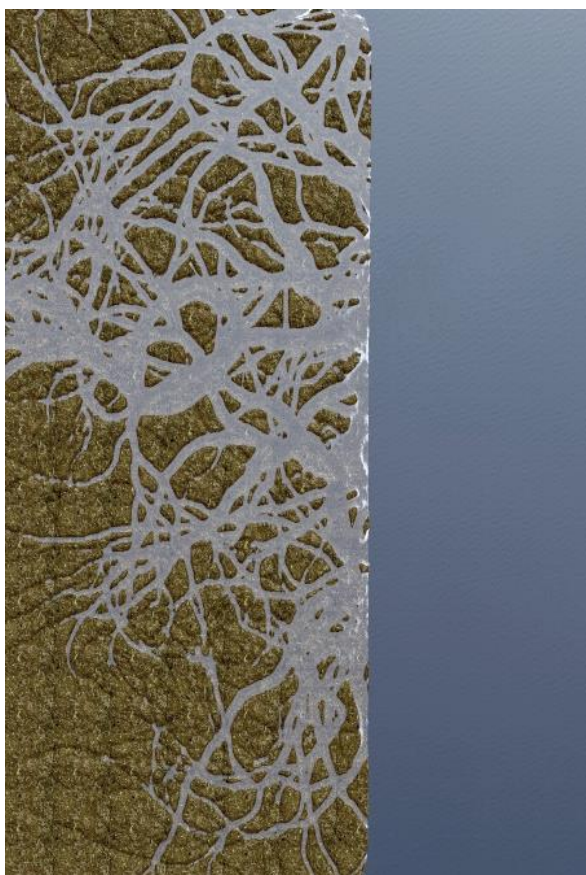
Obrázek 26 – Odpočívadlo



Obrázek 27 - Stezka k poustevně



Obrázek 29 - Schéma pronikání vody



Obrázek 28 - Stezka - pohled č. 2

Obrázek 30 - Žíly jako inspirace v krajině

7 ZÁVĚR

Poustečna je místo, kde člověk uchýlí při hledání klidu, meditačního prostoru a podpoře vnímání vlastního já. Poskytuje mu základní funkční prostor pro přežití, který avšak musí doplnit o vlastní zručnost a šikovnost. Přirozeně se zde naučí vnímat přírodu jako hlavní zdroj surovin. Na venek je skryta před zraky kolemjdoucích, zasazena do skály jako by byla k tomuto účelu přírodou vytvořena. Malý vývěr pískovce obklopen ikonickými prvky, které charakterizují českou krajinu, stávající se jeho platným členem.

Harmonizující vnitřní prostor prahnoucí pro jednoduchosti a poetičnosti. Nahrazení materialistických věcí dynamicky se měnícím prostorem, který v závislosti se světlem mění svůj charakter.

Bylo pro mě zásadní neupravit poustečnu pouze do černé jeskyně, která bude připomínat to poslední místo, kde by člověk chtěl žít, ale naopak vytvořit atmosféru místa, která má v sobě kouzlo jedinečnosti. Pomocí jednotlivých prvků podpořit jeho rozhodnutí v odpoutání se mimo společnost. Poukázat také na to, že život v přírodě skrývá velkou hodnotu a měl by v našich životech zastávat větší váhu než doposud.

8 SEZNAM ZDROJŮ

- Poustevník. Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. 2001- [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Poustevník>
- Katyd. Katolický deník. [online]. 01.02.2005 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.katyd.cz/prilohy/svaty-ivan—prvni-cesky-zalesak.html>
- Eduard Petiška. Staré české báje a pověsti I.. Bratislava: Education s.r.o., 2013. EAN 9788087781234.
- CHKO Český ráj. Wikipedie. [online]. [2013] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Chráněná_krajinná_oblast_Český_ráj
- Geopark Český ráj. [online]. [2005] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: http://www.geopark-ceskyraj.cz/files/letaky/geo_cz.pdf
- Geopark Český ráj. CHKO-ČR. [online]. [2005] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: http://www.geopark-ceskyraj.cz/files/letaky/CHKO_cz.pdf
- Správa CHKO Český ráj. [online]. [2005] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://ceskyraj.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/krajina/hrady-a-zamky/>
- Moskyt. Geograficko Badatelský Magazín. [online]. [2006] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.moskyt.net/skalni-byt-barusky>
- Interregion Jičín – křížek kráčem regionem. . [online]. [2014] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.interregion.cz/turistika/priroda/udoli/plakanek/plakanek.htm>
- KRATOCHVÍL, Zdeněk. Filosofie živé přírody - 1. část [online]. Glosy.info, 2.říjen 2005. [cit. 30.května 2016].
- Dostupné na WWW: <<http://glosy.info/texty/filosofie-zive-prirody-1-cast/>>. ISSN 1214-8857.
- 12KRAJHANZL, Jan. Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí. Brno: Lipka, MUNI press, 2014.

- Vocativ. [online]. [2014] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.vocativ.com/culture/photos/notes-underground-inside-strange-world-russian-hermits/>
- Skalní hrad a poustevna, Sloup v Čechách. Hrad Sloup. [online]. [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.hradsloup.cz/historie/od-roku-1680-do-roku-1945/>
- VOJTÍŠKOVÁ, Marie. Poustevnictví v českém baroku. In Z českého ráje a Podkrkonoší VIII. Bystrá nad Jizerou, 1995.
- Řád menších bratří. Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. 2001- [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Řád_menších_bratří
- Františkánské prameny. Prameny – kapucíni. [online]. [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://prameny.kapucini.cz/subdom/prameny/index.php/rehole-a-zaveti/rehole-pro-poustevny>
- Rašeliniště. Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. 2001- [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Rašeliniště>
- New York Historical Society Museum & Library. Nyhistory. [online]. [2009] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.nyhistory.org/george-washington\'s-valley-forge-camp-bed>
- ECO, Umberto. Umění a krása ve středověké estetice. 2. vyd. Praha: Argo, 2007
- Bosé karmelitky – Karmel sv. Josefa. Bosé karmelitky. [online]. [2010] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/sv-jan-od-krize/symbolika-svetla-a-tmy-ve-sjednoceni-cloveka-s-bohem-u-sv-jana-od-krize/>
- Toulavci. Toulavci neznačených cest.. [online]. [2011] [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.toulavci.com/fotogalerie/trampske-kempy/rozborenka/>
- Podroužek, Kamil - "Barušky" - lidová architektura v pískovcovém podloží. Podroužek, Kamil. In: Průzkumy památek. = Denkmalforschung. = Historical Monuments' Research & Documentation. Praha : Památkový ústav středních Čech a Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče 4, č. 2, (1997,) s. 57-66.

9 SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Obrázek 1- Geopark Český ráj	15
Obrázek 2- Historická fotografie skalního bytu	18
Obrázek 3- Současný stav skalního bytu	18
Obrázek 4 - Hlavní světnice skalního bytu.	19
Obrázek 5 - Hlavní světnice skalního bytu, pohled na kost	19
Obrázek 6 - Půdorys skalního bytu	19
Obrázek 7 - „Barušky”, zaměření objektu (F. Gabriel, K. Podroužek, 1989).	21
Obrázek 8- Přírodní rezervace Údolí Plakánek	24
Obrázek 9 - Přírodní rezervace Údolí Plakánek - Obora	24
Obrázek 10- Skalní byt ve Lhotce u Mělníka	27
Obrázek 11 - Skalní byt v Brhlovcích na Slovensku	28
Obrázek 12 - Skalní byt v Brhlovicích na Slovensku - studna	28
Obrázek 13 - Rozbořenka venkovní pohled	30
Obrázek 14 - Rozbořenka vnitřní místnost	30
Obrázek 15 - Fotografie Danila Tkachenka – Dům ve skále	32
Obrázek 16 - Fotografie Danila Tkachenka - Spící muž	32
Obrázek 17 - Fotografie Danila Tkachenka – Poustevník	33
Obrázek 18 - Fotografie Danila Tkachenka - Příbytek v přírodě	33
Obrázek 19 - Turistická mapa území hradu Kost	39
Obrázek 20 - Schéma úpravy turistické trasy	39
Obrázek 21 - Stezka k poustevně - současný stav	42
Obrázek 22 - Stezka k poustevně - pohled na Kost	42
Obrázek 23 - Camera obscura	46
Obrázek 24 - Vnitřní prostor poustevny	47
Obrázek 25 - Princip zachytávání obrazu	47
Obrázek 26 – Odpočívadlo	48
Obrázek 27 - Stezka k poustevně	48
Obrázek 28 - Stezka - pohled č. 2	49

Obrázek 29 - Schéma pronikání vody	49
Obrázek 30 - Žíly jako inspirace v krajině	49

10 PŘÍLOHY

- CD s kompletním obsahem práce